

राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम - २०१३ अंतर्गत,
जिल्हानिहाय अद्ययावत इष्टांक देण्याबाबत व
त्याकरिता करावयाच्या कार्यवाहीबाबत.

महाराष्ट्र शासन

अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: असुका-२०१६/प्र.क्र.१२५/नापु-२२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक: १३ ऑक्टोबर, २०१६.

वाचा

- १) Aadhar (Targeted delivery of Financial and Other Subsidies, Benefit, Services) Act, २०१६
- २) शासन निर्णय क्रमांक: असुका-२०१३/प्र.क्र. ३१९/नापु-२२, दि. १७ डिसेंबर, २०१३.
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: असुका-२०१४/प्र.क्र. ११६/नापु-२२, दि. २४ मार्च, २०१५.
- ४) शासन निर्णय क्रमांक: अधापु-२०१५/प्र.क्र. १००/ नापु-२२, दि. २४ जुलै, २०१५.
- ५) शासन निर्णय क्रमांक: अधापु-२०१४/प्र.क्र. १२२/नापु-२२, दि. १५ जानेवारी, २०१६.
- ६) शासन शुद्धिपत्रक क्रमांक: अधापु-२०१५/प्र.क्र. १००/ नापु-२२, दि. ११ जुलै, २०१६.

प्रस्तावना -

केंद्र शासनाने राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम, २०१३, दि. ५ जुलै, २०१३ पासून लागू केला आहे. सदर अधिनियमानुसार राज्यासाठी ७६.३२% ग्रामीण (४६९.७१ लक्ष) व ४५.३४% शहरी (२३०.४५ लक्ष) लाभार्थ्यांचा इष्टांक निश्चित करण्यात आला आहे. सदर अधिनियमाची अंमलबजावणी राज्यात दि. ०१ फेब्रुवारी, २०१४ पासून करण्यात आली आहे. राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम, २०१३ अंतर्गत सदर अधिनियम अंमलात आणण्यापूर्वी लक्ष्य निर्धारित सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेतर्गत लाभ घेत असलेल्या अंत्योदय अन्न योजनेतील सर्व लाभार्थ्यांना समाविष्ट करून घेण्यात आले आहे. राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम, २०१३ अंतर्गत पूर्वीच्या बीपीएल गटातील सर्व लाभार्थ्यांना प्राधान्य गटातील लाभार्थी म्हणून समाविष्ट करून घेण्यात आले आहे. सदर अधिनियमानुसार देण्यात आलेल्या इष्टांकाच्या मर्यादेमुळे एपीएल (केशरी) मधील सर्व लाभार्थ्यांचा अधिनियमांतर्गत सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ घेण्यासाठी समावेश होऊ शकणार नसल्याने एपीएल (केशरी) मधील लाभार्थ्यांची संख्या ठरविण्याबाबत दि. १७.१२.२०१३ च्या शासन निर्णयानुसार निकष ठरविण्यात आले होते व सदर निकषांनुसार जिल्हानिहाय इष्टांक देण्यात आला होता. सदर अधिनियमाची अंमलबजावणी प्रत्यक्षात सुरु झाल्यानंतर काही जिल्ह्यांमध्ये इष्टांकापेक्षा जास्त लाभार्थी तर काही जिल्ह्यांमध्ये इष्टांकापेक्षा कमी लाभार्थी असल्याचे निदर्शनास आले. त्यामुळे दि. १७.१२.२०१३ च्या शासन निर्णयातील उत्पन्नाच्या निकषांच्या आधारे दि. २४.०३.२०१५ च्या शासन निर्णयान्वये सुधारित जिल्हानिहाय इष्टांक देण्यात आला होता.

दि. १ फेब्रुवारी, २०१४ पूर्वी ज्या लाभार्थ्यांना सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ मिळत होता परंतु, राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम, २०१३ अंतर्गत उपरोक्त इष्टांकाच्या मर्यादेमुळे जे लाभार्थी सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ मिळण्यापासून वंचित राहिले, अशा उर्वरित सुमारे १७७.१९ लक्ष लाभार्थ्यांना काही कालावधीसाठी सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ देण्यात आला आहे, तथापि तदनंतर राज्यामध्ये सुरु असलेले शिधापत्रिकांच्या आधार सिडींगचे काम पूर्ण झाल्यावर राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम, २०१३ अंतर्गत समाविष्ट न झालेल्या उपरोक्त लाभार्थ्यांना अन्नधान्याचा लाभ देण्याबाबतचा निर्णय घेण्यात येणार असल्याबाबत दिनांक १५ जानेवारी, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये निर्णय घेण्यात आला होता.

लक्ष निर्धारित सार्वजनिक व्यवस्थेच्या संगणकीकरण प्रकल्पांतर्गत राज्यात शिधापत्रिकाधारकांच्या आधार सिडींगचे काम बहुतांश पूर्ण झाले असल्यामुळे सदर आधार सिडींगचा वापर करून सध्या लाभ घेत असलेल्या लाभार्थ्यांपैकी अपात्र लाभार्थ्यांना वगळणे आवश्यक आहे. केंद्र शासनाने दिलेल्या इष्टांकाच्या मर्यादेमुळे दि. १७.१२.२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेल्या वार्षिक उत्पन्नाच्या मर्यादेनुसार पात्र असलेल्या लाभार्थ्यांचा देखील राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम- २०१३ अंतर्गत सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ देण्याकरिता योजनेमध्ये समावेश करता आला नाही. राज्यातील शिधापत्रिकांच्या व त्यावरील सदस्यांच्या झालेल्या Digitization च्या आकडेवारीचे अवलोकन केले असता अनेक जिल्ह्यांमध्ये इष्टांक शिल्लक असल्याचे दिसून येते. आता आधार सिडींगमुळे व Digitization मुळे सदर वगळलेल्या लाभार्थ्यांपैकी काही लाभार्थ्यांचा राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा योजनेमध्ये नव्याने समावेश करता येणे शक्य आहे.

राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा योजनेंतर्गत लाभार्थ्यांचा जिल्हानिहाय सुधारित इष्टांक देण्याची व त्यानुषंगाने अनुसरावयाची कार्यवाही निश्चित करण्याबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार क्षेत्रीय स्तरावर लाभार्थ्यांची नव्याने निवड करून राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा योजना प्रभावीरित्या राबविण्याच्या दृष्टीने कार्यवाही करण्याकरिता पुढीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय-

राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा योजनेंतर्गत दि. २४ मार्च, २०१५ च्या शासन निर्णयान्वये पात्र लाभार्थ्यांच्या जिल्हानिहाय दिलेल्या इष्टांकामध्ये याद्वारे बदल करण्यात येत असून ग्रामीण व शहरी भागातील पात्र लाभार्थ्यांचा जिल्हानिहाय “सुधारित इष्टांकाचा तपशील” सोबतच्या परिशिष्ट “अ” व “ब” मध्ये दिलेला आहे. सदर परिशिष्टानुसार राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा योजनेमध्ये वाढीव लाभार्थ्यांचा नव्याने समावेश करताना तसेच सद्यस्थितीतील सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ घेत असलेल्या लाभार्थ्यांची पात्रता ठरविण्याकरिता पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

- १) लाभार्थी निवड करताना लक्ष्य निर्धारित सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेचा लाभ घेण्यासाठी प्रत्येक शिधापत्रिकाधारकांचे “आधार सिडींग करणे अनिवार्य” राहिल.
- २) नवीन लाभार्थ्यांची निवड करताना कोणत्याही परिस्थितीत दि. ३०.०९.२०१६ नंतरच्या शिधापत्रिकांचा विचार करण्यात येऊ नये.

३) Aadhar (Targeted delivery of Financial and Other Subsidies, Benefit, Services) Act, २०१६ च्या कलम ७ नुसार, “आधार क्रमांक अनिवार्य” करण्यात आला असल्याने राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-२०१३ अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या तसेच राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-२०१३ अंतर्गत समाविष्ट करावयाच्या ज्या शिधापत्रिकाधारकांकडे “आधार क्रमांक” उपलब्ध नसेल त्यांना विहित वेळेत आधार क्रमांक मिळविण्यासाठी आवश्यक व योग्य ते मार्गदर्शन (उदा. लगतच्या आधार केंद्रस्थळाची माहिती इत्यादि) उपलब्ध करून देण्याची कार्यवाही क्षेत्रीय स्तरावरील संबंधित अधिकाऱ्यांनी आपल्या स्तरावर करावी.

४) राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-२०१३ अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या तसेच राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-२०१३ अंतर्गत समाविष्ट करावयाच्या शिधापत्रिकांवरील लाभार्थ्यांची निवड करताना दि. १७.१२.२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेल्या कमाल उत्पन्न मर्यादेचे काटेकोरपणे पालन करावे. त्याकरिता सन २०११ मध्ये लाभार्थ्याने दिलेले स्वघोषित उत्पन्न तसेच ERCMS (Existing Ration Card Management System) /ePDS (electronic Public Distribution System) मधील उपलब्ध माहितीचा आधार घेण्यात यावा.

५) वेळोवेळी अपात्र शिधापत्रिका मोहिम राबवून आधार सिडिंगच्या आधारे सध्या लाभ घेत असलेल्या लाभार्थ्यांपैकी अपात्र, दुबार, स्थलांतरीत, मयत लाभार्थ्यांना वगळण्यात यावे.

६) सर्व पात्र लाभार्थ्यांना स्वेच्छेने सवलतीच्या दराने मिळणारे अन्नधान्य नाकारण्याचा (Give It Up) पर्याय उपलब्ध करून देण्यात यावा व त्याची व्यापक प्रसिद्धी देऊन जनजागृती करण्यात यावी. सदर पर्यायाचा अवलंब करून जे लाभार्थी सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ नाकारतील त्या लाभार्थ्यांचा इष्टांक इतर योग्य व गरजू लाभार्थ्यांना देण्यात यावा. याबाबतचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहेत.

७) वरील परिच्छेद ५) व ६) प्रमाणे कार्यवाही केल्यानंतर लक्ष्य निर्धारित सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेमध्ये पूर्वी सवलतीच्या दराने अन्नधान्याचा लाभ घेत असलेल्या जास्तीत जास्त वंचित लाभार्थ्यांचा सोबतच्या परिशिष्ट “अ” व “ब” मध्ये दिलेल्या “इष्टांकाच्या मर्यादेत” समावेश करावा. सदर इष्टांक पूर्ण करण्याची जबाबदारी क्षेत्रीय स्तरावरील संबंधित अधिकाऱ्यांची राहिल.

८) दि. २४ जुलै, २०१५ च्या शासन निर्णयान्वये लाभ घेत असलेल्या आत्महत्याग्रस्त १४ जिल्ह्यांतील एपीएल (केशरी) शिधापत्रिकाधारक शेतकऱ्यांचेदेखील आधार सिडिंग करून त्यातील अपात्र, दुबार, स्थलांतरित, मयत इत्यादि लाभार्थ्यांना वगळण्यात यावे.

९) वरीलप्रमाणे कार्यवाही करताना राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा योजने अंतर्गत लाभार्थ्यांचा समावेश केल्याने वंचित राहिलेल्या सुमारे १.७७ कोटी लाभार्थ्यांपैकी सुमारे १.५ कोटी {९२ लक्ष एपीएल (केशरी) व ५८ लक्ष शेतकरी} लाभार्थ्यांचा समावेश करण्याबाबत विचार करण्यात आला आहे. नवीन

लाभार्थ्यांचा समावेश करताना सोबतच्या परिशिष्ट “अ” व “ब” मध्ये देण्यात आलेल्या जिल्हानिहाय इष्टांकाची मर्यादा ओलांडली जाणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

१०) राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-२०१३ अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या तसेच राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-२०१३ अंतर्गत समाविष्ट करावयाच्या शिधापत्रिकांवरील लाभार्थ्यांची निवड करताना दि. १७.१२.२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेल्या कमाल उत्पन्न मर्यादेचे उल्लंघन केल्याचे आढळल्यास तसेच उपरोक्त सूचनांचे उल्लंघन केल्यास सर्व संबंधित अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांवर शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात यावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६१००७१६०५१३१६०६ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(महेश पाठक)

प्रधान सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
३. सर्व मंत्रालयीन विभाग
४. सर्व विभागीय आयुक्त,
५. सर्व जिल्हाधिकारी
६. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा
७. नियंत्रक, शिधावाटप व संचालक, नागरी पुरवठा, मुंबई.
८. वित्तीय सल्लागार व उप सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मुंबई
९. सर्व उपायुक्त (पुरवठा)
१०. सर्व जिल्हा पुरवठा अधिकारी
११. सर्व अन्नधान्य वितरण अधिकारी
१२. मा. मंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण यांचे खाजगी सचिव
१३. मा. राज्यमंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण यांचे खाजगी सचिव
१४. सर्व अधिकारी (सचिव वगळून), अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग
१५. सर्व कार्यासने, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग

१६. सर्व खाजगी सचिव, मा. मंत्री कार्यालये, मंत्रालय, मुंबई.
१७. सर्व खाजगी सचिव, मा. राज्यमंत्री कार्यालये, मंत्रालय, मुंबई.
१८. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
१९. ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, ग्रंथालय, द्वा मजला, विधानभवन, मुंबई
२०. सर्व विधान परिषद सदस्य व विधानसभा सदस्य.
२१. सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक.
२२. निवडनस्ती (कार्यासन नापु-२२).

शासन निर्णय क्र. असुका/2016/प्र.क्र.125/ना.पु.22, दि.13 ऑक्टोबर, 2016 सोबतचे परिशिष्ट "अ"			
राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-2013 अंतर्गत AAY व प्राधान्य कुटुंबातील लाभार्थ्याकरिता सुधारित इष्टांक			
ग्रामीण			
अ.क्र.	जिल्हा	AAY कार्डसंख्या सुधारित इष्टांक	PHH सदस्यसंख्या सुधारित इष्टांक
1	2	3	4
1	MTRA Zone A	0	0
	MTRA Zone D	0	0
	MTRA Zone E	0	0
	MTRA Zone F	2,013	2,09,275
	MTRA Zone G	0	0
2	ठाणे	44,975	4,78,613
3	पालघर	85,298	7,92,076
4	रायगड	66,563	10,56,644
5	रत्नागिरी	41,712	10,54,865
6	सिंधुदुर्ग	21,822	5,65,458
7	नाशिक	1,40,925	21,12,856
8	धळे	69,757	9,34,467
9	जळगाव	1,15,343	17,08,170
10	नंदूरबार	93,100	7,29,702
11	अहमदनगर	83,495	25,46,360
12	पुणे(ग्रामीण)	52,811	22,85,043
13	पुणे(शहर)	0	0
14	सोलापूर(ग्रामीण)	73,937	19,40,439
15	सोलापूर(शहर)	0	0
16	कोल्हापूर	46,728	18,03,682
17	सांगली	22,718	14,11,485
18	सातारा	32,078	15,73,474
19	औरंगाबाद	32,400	11,75,256
20	जालना	36,171	9,69,243
21	नांदेड	66,326	16,19,831
22	बीड	34,365	12,80,822
23	उस्मानाबाद	34,873	8,60,071
24	परभणी	34,676	6,56,891
25	लातूर	35,150	11,98,122
26	हिंगोली	20,655	5,34,771
27	अमरावती	1,08,725	9,76,962
28	वाशीम	37,014	5,49,012
29	अकोला	41,325	7,68,910
30	बुलढाणा	62,726	13,06,875
31	यवतमाळ	1,16,095	9,37,647
32	नागपूर(ग्रामीण)	61,094	8,78,385
33	नागपूर(शहर)	0	0
34	वर्धा	39,514	6,67,169
35	भंडारा	55,738	5,53,949
36	गोंदिया	74,362	7,32,000
37	चंद्रपूर	1,14,290	6,92,634
38	गडचिरोली	90,520	4,03,131
राज्याची एकूण		20,89,294	3,79,64,290

शासन निर्णय क्र. असुका/2016/प्र.क्र.125/ना.पु.22, दि. 13 ऑक्टोबर, 2016 सोबतचे परिशिष्ट "ब"			
राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा अधिनियम-2013 अंतर्गत AAY व प्राधान्य कुटुंबातील लाभार्थ्याकरिता सुधारित इष्टांक			
शहरी			
अ.क्र.	जिल्हा	AAY कार्डसंख्या सुधारित इष्टांक	PHH सदस्यसंख्या सुधारित इष्टांक
1	2	3	4
1	MTRA Zone A	3028	900538
	MTRA Zone D	1,851	10,37,484
	MTRA Zone E	3,553	24,16,181
	MTRA Zone F	12,556	29,32,316
	MTRA Zone G	2,047	11,77,903
2	ठाणे	1,396	9,565
3	पालघर	6,240	7,15,486
4	रायगड	3,494	1,36,084
5	रत्नागिरी	1,632	86,270
6	सिंधुदुर्ग	2,192	53,685
7	नाशिक	44,660	12,98,128
8	धुळे	12,160	2,99,915
9	जळगाव	18,531	5,42,018
10	नंदूरबार	7,195	1,46,508
11	अहमदनगर	9,329	4,26,499
12	पुणे(ग्रामीण)	6,725	4,40,841
13	पुणे(शहर)	12,581	14,07,077
14	सोलापूर(ग्रामीण)	11,833	1,92,406
15	सोलापूर(शहर)	9,748	6,30,021
16	कोल्हापूर	14,727	6,09,048
17	सांगली	14,706	5,50,142
18	सातारा	3,418	1,91,819
19	औरंगाबाद	37,348	3,96,310
20	जालना	4,992	1,51,033
21	नांदेड	11,618	4,02,286
22	बीड	7,433	2,67,611
23	उस्मानाबाद	4,116	59,433
24	परभणी	12,582	2,12,127
25	लातूर	6,781	1,99,995
26	हिंगोली	2,012	19,428
27	अमरावती	14,033	5,32,557
28	वाशीम	5,751	98,676
29	अकोला	7,209	2,93,176
30	बुलढाणा	5,209	2,58,206
31	यवतमाळ	9,899	1,66,431
32	नागपूर(ग्रामीण)	5,904	1,91,562
33	नागपूर(शहर)	38,694	11,46,665
34	वर्धा	4,911	1,81,493
35	भंडारा	6,707	1,10,720
36	गोंदिया	3,071	1,03,518
37	चंद्रपूर	21,442	2,19,425
38	गडचिरोली	2,692	41,155
राज्याची एकूण		4,16,006	2,12,51,741